

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Voorzichtig met woord (en pen)!

Laat niet zovelen uwer leraars zijn, mijn broeders; gij weet immers, dat wij er des te strenger om geoordeeld zullen worden. Want wij struikelen allen in velerlei opzigt, wie in zijn spreken niet struikelt, is een volmaakt man, in staat zelfs zijn gehele lichaam in toom te houden.

Jac. 3 : 1, 2.

„Laat niet zovelen uwer leraars zijn, mijn broeders”.

Dat lijkt ons zo op 't eerste horen misschien wel een wonderlijk woord.

Mogen er niet veel leraars zijn? Die moeten er toch zijn?

Op de laatste schooldag werd met aandrang zelfs gezegd: „zendt ons uw zonen!”

Er moeten méér leraren komen!

Dat, wat betreft de herders en leraars, de dominees.

Maar dit geldt evenzo goed van ouderlingen. Als in de wijkraden aan de orde gesteld wordt het opstellen van „dubbeltallen” voor de verkiezing van ouderlingen en diakenen, dan is dat altijd een zware opgave.

Dan moeten we de leraars „zoeken-met-een-lampje”!

Niet zoveel leraars? Waren ze er maar!

Maar dat bedoelt Jacobus natuurlijk niet.

Het ambt van leraar moet er zijn volgens de Schrift.

We lezen in Handelingen dat er leraars waren in de gemeenten (13 : 1) en dat de apostel Paulus in elke gemeente oudsten aanwees (14 : 23).

Ja, deze leraars zijn „gaven” van de verhoogde Heiland zelf: „en Hij heeft zowel apostelen als profeten gegeven, zowel evangelisten als herders en leraars, om de heiligen toe te rusten tot dienstbetoon, tot opbouw van het lichaam van Christus” Ef. 4 : 11, 12.

Deze leraren zijn dus nodig.

En Jacobus bedoelt ook niet, dat de gemeentelieden elkaar niet mogen leren en vermanen, de één de ander.

De HERE heeft aan de oude kerk in de woestijn al geboden: „openlijk zult gij uw volksgenoot terechtwijzen en niet ter wille van hem zonde op u laden” Lev. 19 : 17.

De Israëlieten mochten elkaar onderling leren en vermanen. Want vermanen is toch ook onderwijzen, leren. Ja, dat moest zelfs, dat was een gebod van de HERE.

En de apostel Paulus leerde hetzelfde aan de gemeenten: „wij vermanen u broeders, wijst de ongeregelde terecht, beurt de kleinmoedigen op...” 1 Thess. 5 : 14. De kanttkening van de nieuwe vertaling is hier m.i. zeer terecht: „heel de gemeente heeft hier 'n taak. Men mag ze niet afschuiven op het ambt”. Zie ook andere plaatsen als 1 Thess. 5 : 11 (vermaant elkander), 1 Thess. 4 : 18 (idem) enz.

En onze Heiland beval hetzelfde in Matth. 18 (ga heen en bestraf uw broeder).

Wat Jacobus, de slaaf van de Here Jezus Christus op 't oog heeft is dit: broeders, werpt uzelf niet lichtvaardig op als leraar.

Weest er niet te vlug bij, het woord te nemen in de kerk.

Weest voorzichtig met uw woorden, en we zeggen er vandaag maar bij: weest voorzichtig met uw pen! Bezint, eer ge begint.

Spreken (en schrijven in de krant) brengt grote verantwoordelijkheid met zich mee. Wie leraar wil zijn in woord en pers, moet wel bedenken, wat hij doet.

Wie leiding wil geven op vergaderingen en in de krant, die moet weten, dat hij veel te verantwoorden heeft. Wie niet echt opbouwend kan spreken en schrijven, die doet beter met te zwijgen en de pen neer te leggen, want die sticht meer kwaad dan goed. Wie er maar onverantwoordelijke dingen uitflapt en zich laat gaan met zijn pen, die moet bedenken, dat hij des te strenger oordeel ontvangen zal, in dit leven of in het laatste oordeel.

Niet iedereen mag zich in de krant maar opwerpen als leraar.

We kunnen ook vertalen: „laat niet velen als leraars optreden” óf: „wordt niet in grote getalen leraars”.

Het is geen kleinigheid, om in de kerk aan anderen leiding en onderwijs te geven.

Waarom niet? „Want wij struikelen allen in vele dingen”.

Neen, nu niet te gauw in de rede vallen met: „nou ja, dat weten we allemaal wel! Er is niemand zonder fouten. We struikelen allemaal wel eens een keer en de beste breister laat wel eens een steek vallen en zo zegt een spreker gauw een woordje te veel en zo maakt een „journalist” ook wel eens een glippertje. Maar daarom moet er toch wel gesproken en geschreven worden? Anders kunnen we wel ophouden!”

Ja, luistert u maar eens naar de Bijbel, naar Jacobus: in vele dingen struikelen we allen, maar bij 't spreken (en schrijven) is er toch nog wel wat méér aan de hand! „als iemand in woorden niet struikelt, deze is een volmaakt man, bekwaam om het hele lichaam in toom te houden”.

Met woord (en pen) zijn er wel héél grote gevaren!

Dán struikelen wij wel héél gauw!

Wie in spreken niet struikelt, is een volmaakt man.

„Volmaakt” betekent niet: zonder een vlekje of rimpeltje, maar: als iemand in woorden niet struikelt, die heeft 't ver gebracht!

Dat is een man! Wie zijn tong in toom houdt is heel wat mans!

Er zijn meestal niet zoveel „leraars” in de gemeenten, die echt opbouwend kunnen spreken en schrijven. Dat is niet ieders roeping.

INHOUD:

Voorzichtig met Woord (en pen)!	C. S.
Opdat Gods genade in allen alles zij	C. V.
Kampala (I)	J. M.
De „kleyne luyden”	J.W.
De taal beter gespeld of het taalbederf versneld?	J. v. d. B.
Boekbespreking	
Persschouw	
Kerknieuws	

Laat niemand zich dan lichtvaardig opwerpen als leraar met woord en pen.

We kunnen ons wel „geroepen” voelen, om 't woord te nemen, maar begin er niet te vlug mee.

Want wat kan de tong brokken maken in de kerk en in de wereld.

Een goed woord kan duizenden en miljoenen tot steun zijn, maar een hard en onverantwoordelijk artikel in de pers kan onherstelbare en ontzettende ellende veroorzaken.

De tong is maar een „klein stukje vlees” (Calvijn), maar heeft een geweldige verbeelding, kan alles bederven in de kerk.

Leest u maar eens verder dit hoofdstuk: „de tong is een klein lid en het voert een hoge toon” (vs. 5).

„Ook de tong is een vuur, een wereld der ongerechtigheid” (vs. 6).

De tong is ontembaar (vs. 8); we kunnen er mee loven en vloeken, de Vader in de hemel loven en de broeder vloeken (vs. 9).

Jacobus zegt: „dat moet zo niet gebeuren, broeders” (vs. 10).

Laten ook wij daaraan denken in de kerk van onze Here Jezus Christus en ter harte nemen de kanttkening van de Statenvertaling op vers 8: „Daarom moet men te meerder en zorgvuldiger vlijt aanwenden en den Here om Zijn genade te vuriger bidden, dat dit kwaad van ons meer en meer mag bedwongen worden”.

Voorzichtig met het woord (en pen)!

C. STAM.

Opdat Gods genade in allen alles zij

Wij zijn weer een nieuw jaar ingetreden.

Dat gebeurde onmerkbaar.

De overgang van het oude naar het nieuwe jaar voltrok zich niet anders dan die van de ene dag naar de andere, en van de ene week of van de ene maand naar de andere.

Maar toch was er de overgang van 1963 naar 1964. We zijn weer een jaar dicht bij het einde, of, beter gezegd, bij het begin, gekomen.

Het is goed om bij zo'n overgang even stil te staan, zich te bezinnen op wat we in werkelijkheid zijn en wat we in werkelijkheid doen.

We worden immers zo gauw voortgesleept door de sleur. Dat wil zeggen: door het doen van de dingen zoals we die steeds hebben gedaan en omdat we die steeds zo hebben gedaan. Het komt bij ons zo gauw tot het kritiekloos vasthouden aan het schema waarin

we nu eenmaal ons leven en onze arbeid hebben ingepast. We vergeten maar al te gauw dat we ononderbroken de kritiek van Gods Woord, dat is: van God en zijn Christus zelf, nodig hebben.

Een jaarovergang kan ons daaraan herinneren. En ons er toe brengen ons onder die kritiek te stellen.

Als we de jaarovergang gelovig doorleefden, herinnerde ze ons er aan dat Jezus Christus reeds meer dan negentien eeuwen bezig is met de uitoefening van de wereldheerschappij die Hij op de grote Paasdag van zijn Vader ontving.

Het uitoefenen van deze wereldheerschappij betekent óók, en zelfs in de eerste plaats, dat Christus bezig is met het naar Zich toe „slepen” van allen die de Vader Hem gaf.

Daar is de Christus dus nu ook reeds bijna twee duizend jaar mee bezig. En de verheerlijkte Christus sleept de gegevenen zijns Vaders naar Zich toe om ze te maken tot zijn kudde, zijn lichaam, zijn kerk die Hij ononderbroken vergadert, beschermt en onderhoudt. We weten, kunnen het althans weten, dat deze rusteloze activiteit van de verhoogde Heiland het essentiële, de kern, het alles beheersende is van het vele en veelsoortige dat op de wereld geschiedt.

Wat de Schrift ons nu met alle nadruk voorhoudt is dit dat wij in die heel de wereld omspannende, alle tijden omvattende arbeid van Christus zijn medearbeiders moeten zijn. Moeten zijn, ja maar ook **mogen** zijn. Het is zelfs zo, dat Christus dit werk niet wil verrichten zonder de mensen die Hij door zijn Geest en woord tot zijn discipelen maakte daarbij in te schakelen. Deze moeten daarbij zijn organen, zijn instrumenten, zijn dienaars zijn. Dat is het wezenlijke, het beslissende in hun leven en arbeid. Door de mate waarin zij hierin met Christus medewerken, wordt de waarde van hun leven bepaald. Falen ze daarin dan wordt hun leven een mislukking en erger!

* * *

Wanneer dit ons heeft gegrepen, komt vanzelf de vraag bij ons op, hoe, op welke wijze, de gelovigen, de christenen dit moeten doen.

Om daar iets van te zeggen zou ik er op willen wijzen dat God ononderbroken zijn genade, zijn barmhartigheid openbaart in onze wereld, in onze mensheid die verloren is in zonde en schuld. Dat is het grootste en meest onbegrijpelijke wonder in het wereldgebeuren. God wendt zich in ondoorgrondelijke, alle weerstanden overwinnende liefde naar de zondige, schuldige, verdorven mensheid met als enig doel dat deze zich aan die liefde zou gewonnen geven, voor die liefde zou bezwijken.

Met deze openbaring van zijn genade is God direct begonnen toen de mensheid zich van Hem had losgescheurd en zich had overgegeven aan Gods grootste vijand, de satan. Of, anders gezegd, daarmee is God begonnen toen de mensheid die Hij had geschapen en die Hij liet leven in de zon van zijn liefde Hem op het hart had getrapt. God zocht Adam op! Niet om hem te verpletteren onder zijn toorn, maar om hem terug te lokken naar zijn hart.

En met dit opzoeken van de mensen is God voortgegaan. Hoewel naar de mens gesproken Gods roepen, trekken, lokken bij de overgrote massa op een mislukking uitliep, is God met de openbaring, het schenken van zijn genade toch doorgeslagen. Hoe vaak Hij ook werd verlaten, veracht, beledigd, bedrogen — Hij kwam steeds weer terug. Hij liet de mensheid niet los. Hij toonde metterdaad, dat Hij geen lust had in de dood van de goddelozen.

De gehele geschiedenis van het Oude Testament is één machtige prediking daarvan.

* * *

Dit opzoeken door God van een mensheid die zwart is van zonde, beladen met een onmetelijke schuld en die niets anders heeft verdiend dan de eeuwige verdoemenis, bereikte zijn hoogste intensiteit en zijn wonderbaarlijkste heerlijkheid in Jezus Christus.

Want in Jezus van Nazareth kwam God zelf neer in onze goddeloze wereld, in ons geschonden mensenleven. Hij ging in in de modder van onze zonden, Hij daalde af in het giftige klimaat van onze haat. De eeuwige Zoon van God, God uit God, werd waarachtig mens. En dat niet alleen — Hij werd ons, verzwakte, aan ellende en dood onderworpen mensen, in alles gelijk, uitgenomen de zonde. En terwijl Hij nooit zonde had gekend of gedaan heeft, heeft God Hem om onzentwil tot zonde gemaakt. Hij nam de zonde der wereld op zich. Hij zoog die om zo te zeggen in Zich op. Hij werd zo één brok ongerechtigheid. En toen werd Hij in onze plaats overgegeven aan de woede van Satan en aan de macht van de dood. In onze plaats ging Hij zo de eeuwige verdoemenis in. En Hij deed dat alleen opdat wij tot God zouden kunnen komen om te leven in het licht van zijn eeuwige liefde.

Christus werd onze zonde opdat wij zouden worden zijn gerechtigheid, heiligheid, heerlijkheid.

Zo onbeschrijfelijk lief heeft God de zondige, schuldige, verdorven mensheid gehad, dat Hij zijn enige Zoon voor haar heeft overgegeven in dood en hel opdat zij niet zou sterfen maar leven tot in eeuwigheid.

* * *

Sinds de grote Pinksterdag is Jezus Christus overal in de wereld bezig met het laten uitgaan van Gods reddende genade naar de mensen. In Hem is die genade vlees en bloed geworden. Door zijn lijden, sterven en opstanding heeft Hij het mogelijk gemaakt dat deze goddelijke genade als een machtige stroom de mensheid binnendrong. En in de prediking breekt deze zich baan naar allen die haar horen.

In de kerk gaat het nu in feite maar om één ding.

Hierom namelijk, **dat allen die tot haar behoren ook metterdaad uit de genade van God leven**. Komt het in de kerk zover dat zij uit die genade leeft, dat dus die genade haar gehele bestaan beheerst, dan, maar dan ook alléén, is zij een **levende** kerk. Is dat niet het geval dan is zij, hoe „orthodox” zij ook moge zijn, een karikatuur daarvan.

De grote strijd welke alle eeuwen door in de kerk gevoerd wordt en die er ook altijd zal blijven is daarom deze of zij uit Gods genade zal leven, dan wel of zij, op wat voor wijze en onder welke camouflage ook, zulk een leven verwerpt. Zeker er wordt in de kerk over van alles en nog wat gevochten. En er is in de kerk ook heel veel zinloze strijd. Maar de éne, de eigenlijke strijd gaat hierover: zal zij zich metterdaad aan Gods genade gewonnen geven, of zal zij die verwerpen.

Deze strijd vóór of tegen Gods genade zoals deze in Christus wordt geopenbaard is een uitermate felle. Want wij wijzen van nature Gods genade verbeten af. Er is niets dat een mens zoals hij geboren wordt zo hevig haat als Gods genade. Want die genade roept hem met alle kracht toe dat hij goddeloos en verdorven is. Zij predikt hem het permanente faillissement van zijn leven. Zij bindt hem op de ziel dat alles wat hij zelf doet alleen maar slecht is en voor Gods aangezicht niet kan bestaan. Zij verzekert hem dat er alleen redding voor hem is als hij arm, ellendig, in de erkenning van zijn algehele verdorvenheid en belijdend zijn onmetelijke schuld, om „gratie” smeekt. En dat wil de natuurlijke mens nóóit. Daar verzet hij zich tegen met hand en tand!

* * *

Het is nu voor de kerk en speciaal voor de ambtsdragers daarin een kwestie van zijn of niet-zijn, dat ze deze stand van zaken kennen.

Als dat het geval is zal alle kerkelijke ar-

beid — prediking, catechisatie, pastorale zorg, vermaan, tucht — naar zijn eigenlijke aard, naar zijn diepste motief, naar zijn uiteindelijk doel een worsteling zijn om de mensen die daarin betrokken worden te doen buigen voor Gods genade.

Het gaat in de kerk niet in de eerste plaats om een „weten”, om een bepaald levensgedrag, om een religieuze houding. Neen, het gaat daarin vóór alles hierom dat alle leden kennen de genade Gods die in Jezus Christus naar hen toe komt, zich aan hen opdringt, hen wil overwinnen en zo de grond, de kracht, het licht en het leven voor hen wil zijn.

Ook als er gepreekt wordt over de wet moet deze prediking voluit genadeverkondiging zijn.

Geen wetswoord kan en mag gehoord of gelezen worden zonder dat eerste en allesbeheersende: Ik ben de Here uw God die u uit het diensthuis der zonde heb uitgeleid. En als tucht geoeffend moet worden mag deze tucht-oefening niet anders zijn de openbaring van Gods grondeloze liefde, van zijn wonderlijke barmhartigheid waarmee Jezus Christus en de Heilige Geest de zondaar, die leeft op de rand van de afgrond waarin hij voor eeuwig dreigt onder te gaan, wil grijpen voor het te laat is.

Evenzo moet ook heel het samenleven van de leden der kerk opkomen uit en beheerst worden door de genade van God. De leden van Christus' kerk kunnen elkaar niet ontmoeten, laat staan vasthouden, op de hoogten van hun kennis, hun beschouwingen, hun christelijkheid, hun gereformeerd-zijn, maar alleen in de diepten van het gemeenschappelijke kennen en belijden van eigen zonden en schuld en in de verlossende greep van Gods genade.

Daarin alleen is ware gemeenschap der heiligen mogelijk.

Alleen als Gods genade alle verhoudingen beheerst verdwijnt de twist, het kleine gedoe, de persoonlijke geraaktheid, de kille cerebrale bespiegeling, het harde, bittere woord, het elkaar wantrouwen, benauwen en wonden.

Als Gods genade in Christus triumfeert in de kerk wordt de omgang met elkaar gemakkelijk, zuiver, ja, een vreugde, want dan weten we dat we allemaal in ons zelf niets zijn, en dat we alleen door een wonder gezet zijn in de lichtglans van Gods genade, die ons naar elkaar toedrijft omdat we allen door Christus zijn verlost, met Hem zijn verbonden en in Hem waarachtig tot één lichaam zijn geworden.

* * *

God geve dat in het komende jaar door allen gebeden en geworsteld moge worden opdat Gods genade in allen alles zij.

C. V.

Kampala

(I)

De naam hierboven is de naam van een stad in het hart van Oost-Afrika, gelegen aan de rand van het grote Victoriameer in Oeganda¹). Oeganda is, zoals bekend, één van de vele jonge afrikaanse landen. Kijkt u op de kaart van Oost-Afrika dan ziet u dat het ligt in het merengebied, aan de noordzijde van het Victoriameer. In het westen begrensd door de Kongo, in het oosten door Kenya, in het zuiden door Roanda. Deze stad vertoont het beeld dat Afrika tegenwoordig oplevert: bewoond door een mengsel van mensen van verschillend ras, afkomstig uit Afrika, Azië en Europa. Loopt men in de winkelbuurt dan waant men zich in India. De winkels volgepropt met allerlei soorten zijde, katoen, meubilair, juwelierszaken, specerijen, wierook enzovoort. In de moderne, Europese zakenwijk domineert het afrikaanse handelspersoneel. De stad ziet er alleszins godsdienstig uit en is dat ook, waarschijnlijk niet minder dan het Athene dat Paulus doorkruiste. Grote kathedralen worden afgewisseld door Hindoe-tempels. Dominierend staan de godshuizen op heuvels en hoge punten van de stad. Een mo-

dern College — het Makarere College — één van Afrika's oudste scholen voor hogere studie, staat op een goed zichtbare plaats. Langs de rand van het Victoriameer, in de voorstad Entebbe, bevindt zich een uitgestrekt recreatiegebied op Europees — Amerikaans niveau. Dure hotels, clubhuizen en een modern vliegveld. Zo is Afrika tegenwoordig. Eens het zwarte werelddeel genoemd en dat niet alleen vanwege de donkere huidskleur van de bewoners.

In deze stad in het hart van Afrika, met haar gemengde bevolking, is in de maand april van 1963 een conferentie gehouden van de afrikaanse christelijke kerken. Dit is wat nieuws.

Voor het eerst in Afrika. In Europa en Amerika gonst het van de kerkelijke conferenties.

In Afrika nog niet; althans niet van conferenties van afrikaanse kerken. Nu is 't zover dat de éérste conferentie van **al de afrikaanse kerken** gehouden is. Afrika is ook in dit opzicht op weg Europa te volgen. De eucumenische beweging op afrikaanse bodem! De conferentie werd bijgewoond door 350 deelnemers (afgevaardigden, waarnemers, advi-

seurs en sprekers). Deze deelnemers kwamen uit 40 verschillende landen en ze waren afkomstig van 100 verschillende kerken. Van kerken, die elkaar in sommige gevallen helemaal niet als kerken erkennen. Kijkt u naar deze omvang dan komt u onder de indruk van de getallen.

In de verschillende afrikaanse landen zijn vele en velerlei christelijke kerken en groepen. In dit getal zijn trouwens ook aanwezigen opgenomen van buiten Afrika. Zo waren er bezoekers van de Filippijnen, Ceylon, Syrië, Moskou, Genève, Rome en New York. Er waren bezoekers en waarnemers van de Ethiopische Orthodoxe Kerk en van de Russische Orthodoxe Kerk, maar ook van het Leger des Heils en van de Rooms Katholieke Kerk. U ziet er was van alles bijeen. Als zodanig een getrouwe copie van de eucumenische bijeenkomsten zoals men die in Europa en Amerika pleegt te beleggen. Het Vaticaan had gezorgd voor een delegatie van drie man. Drie waarnemers. Het Vaticaan wil graag blijven wat betreft de wereldwijde situatie van de christenheid in al haar differenties en groeperingen. Moskou doet óók mee aan deze wereldwijde oriëntering in kerkelijke zaken.

De beoordeling op een afstand is niet gemakkelijk. Buitendien is het Afrika. Begrijpen we wat dit wil zeggen? Waarschijnlijk niet. Wij Europeanen die alles begrijpen, naar we zelf wanen. Die dikwijls niet opmerken dat wij anders tegen Afrika aankijken dan Afrika tegen ons. Ook anders dan afrikaanse christenen, die dezelfde Heer en Heiland belijden, tegen ons aankijken, dan wij tegen onszelf aankijken.

Wat het punt van Afrika's opinie over Europa aangaat, wil ik doorgeven wat Robert Serugma daarover heeft geschreven. Robert Serugma is geboren in Villamaria, in ditzelfde Oeganda, waar deze conferentie werd gehouden. Hij is een rasechte afrikaan. Heeft gestudeerd aan de universiteit van Dublin in Ierland en Trinity College in economie en politieke wetenschappen. Is president van de Pan-Africa Society in Ierland en als ik het wel heb, rooms katholiek. Hij is wat de weergave van Afrika's opinie over Europa aangaat, te beschouwen als iemand die daarvan op de hoogte kan zijn. Die het afrikaanse levensgevoel kent en verstaat. Hij schreef o.a.:

„Als Afrika naar Europa kijkt, ziet het iets anders dan wanneer Europa zichzelf bekijkt. Enerzijds komt dat door onze ligging ten opzichte van het object (waardoor het gemakkelijk overbrengen van inlichtingen wordt belemmerd), anderzijds is dit het gevolg van onze elementaire opvattingen over goed en kwaad, alsmede van ons historisch contact met Europa.

Afrika heeft Europa niet leren kennen door deelname aan rondleidingen in beroemde musea en kunstgalerijen en door 't beluisteren van Bach en Mozart; ons beeld van Europa was: de roe van de kolonist, de kerker van de slavenjagers, de kettingen, het lijden. Dit alles beheerste onze opinie over Europa”.

Ook dit citeer ik: „Wanneer wij kijken naar de huidige situatie dan zien we Europa ver vooruit en Afrika ver achter liggen. Het eerstgenoemde werelddeel is „beschaafd”, terwijl het laatste „primitief” is. Het is mogelijk, dat de beschrijvingen juist zijn waar de recente geschiedenis ons kon vertellen, hoe grote horden „primitieve, barbaarse en wilde, zwarte Afrikanen” de godsdienstige beschaving van Europa binnendrongen, zijn kerken vernietigden en zijn steden verbranden en daarna de beschaafde heren wegvoerden voor verkoop aan het „heidense Afrika”, terwijl de overigen in hun eigen huizen werden verlaagd tot een status die minder dan menselijk was en Europa's rijkdom werd uitgebuit om Afrika's schatkist te vullen. De werkelijkheid is helaas net omgekeerd: de indringer, de handelaar in mensenvlees was niet Afrika maar Europa. De beschrijvingen, zo men ze wil aanhouden, moeten omgedraaid worden om ze op de juiste wijze van toepassing te laten zijn. Nog steeds ziet Europa materiële vooruitgang aan voor beschaving; hierdoor vernietigt het echter juist de werkelijke menselijke beschaving”.

„Afrika's mening over Europa is, meer dan wat ook, het gevolg van zijn geschiedenis met

Europa. Het woord Europa heeft voor Afrika geen enkele geografische betekenis³⁾. Het vertegenwoordigt een macht waarmee Afrika moet worstelen. Deze macht, die meer dan de „Zes” van Europa omvat, heeft twee kanten; enerzijds het Europa van de technische wetenschappelijke en materiële successen, dat zich als een monument van Europese ondernemingslust, kennis en wijsheid verheft; anderzijds het brutale, het alles naar zich toehalende en zichzelf zoekende, het strijdende Europa, waarmee Afrika meer in contact is geweest tijdens de koloniale uitbreiding en dat ook bepaalde aspecten van de economische bloei in Europa zelf kenmerkt. Afrika heeft zeer zeker bewondering voor het eerste Europa en probeert dezelfde wijsheid en kennis te bemachtigen. Het veracht echter het tweede Europa en probeert de gevolgen hiervan uit Afrika te bannen. Daarom ook verworpt Afrika de Europese politieke overheersing, terwijl het zich zijn wetenschappelijke kennis eigen maakt³⁾”.

Wanneer wij trachten tot een waardering te komen van de conferentie te Kampala, dan moeten we niet alleen die factoren in rekening brengen, die uit Europa rechtstreeks af te leiden zijn zoals de invloed van de Wereldraad van Kerken, maar in de eerste plaats ook plaats inruimen voor het feit, dat Afrika's christenen afrikanen zijn en over Europa en over het kerkelijke leven uit Europa afkomstig een ander oordeel hebben dan wij.

Serugma beweert, dat de verkondigers van het evangelie uit Europa afkomstig, na enkele jaren Oeganda hadden ondergedompeld in een wrede burgeroorlog, waarin broeders zich tegen elkaar keerden en waarvan Oeganda zich pas na jaren heeft kunnen herstellen. En de afrikanen vrezen dat de ideologische verdeeldheid van Europa, zo deze in Afrika wordt geïmporteerd eenzelfde verwarring zal stichten. Kunnen wij deze vrees begrijpen? Kunnen we ze, althans tot op zekere hoogte, billijken? Daarom willen vele afrikanen dat Afrika het „recht” zal krijgen zijn eigen weg te gaan. Wat dit „recht” precies betekent zullen we nu niet vragen. We gebruiken de term „recht” als gangbare term

in onze eeuw om de billijkheidseisen van minderheden ten aanzien van meerderheden en de posities van die meerderheden aan te duiden.

Dezelfde denkbeelden ontmoeten we op de kerkelijke conferentie te Kampala. Eén van de afrikaanse sprekers had heel wat te zeggen over de bindingen aan westerse structuren welke aan de afrikaanse zendingsactiviteiten en theologische opleidingen worden opgelegd. Hij poneerde dat aan de afrikaan de mogelijkheid gegeven moet worden om zijn eigen weg met betrekking tot het kerkelijk leven te bedenken en te vinden. Hij noemde dit de afrikanisering van de kerk. Het was een dominé. Ds. Gabriel Setiloane. Hij noemde dit: het aanleggen van een nieuw pad in een bergachtig en glibberig gebied. Alleen hij die het landschap kent en de contouren van de heuvels en de steile afgronden, kan het doen zonder gevaar voor zichzelf en voor anderen. Het blijft riskant. Het is ons gebed — zei deze dominé, dat in de loop van de tijd het God moge behagen Zijn nieuwe kerk in Afrika te gebruiken zo dat zij iets nieuws moge hebben, een tot dusver onbekende waarheid betreffende de werkingen van God in het leven der mensen, de gemeenschappen en in de wereld, welke nieuwe dingen geleerd zouden mogen worden van de kerk van Afrika door Oost en door West. We kunnen het begrijpen.

Maar het gevaar schemert door de woorden heen, dunkt ons. Daarover de volgende keer.

J. Meester.

¹⁾ Ongeveer 4000 kilometer van Kaapstad verwijderd, en pl.m. 3000 km van Pretoria.

²⁾ Serugma tekent hierbij aan dat in alle afrikaanse talen welke hij bestudeerd heeft, de vertaling van de woorden „Europa” en „europees” gelijk aan en gemakkelijk van toepassing zijn op amerikanen, canadezen, enz. ofschoon velen het woord voor Europa (Bulaya) nu niet meer gebruiken en Amerika en Canada in hun taal hebben opgenomen.

³⁾ Ruimte 19; maart 1963. (Kijken naar Europa) uitg. Paul Brandt N.V. Hilversum, blz. 19/20.

De kleyne luyden

(slot)

Het feit, dat de aanduiding „kleyne luyden” eeuwen gangbaar is geweest en zelfs nu nog niet geheel in onbruik is geraakt, zou op zichzelf reeds een bewijs kunnen zijn, dat er de eeuwen door, bij wisselende maatschappijvormen, een stand is geweest, die, wat haar maatschappelijke status betreft, te onderscheiden is van de machtigen en edelen, en de laagste of bijna laagste stand.

Welnu; die stand van kleyne luyden was er reeds tijdens het gildentijdperk en daarvoor, maar de door de Franse revolutie veroorzaakte scherpe tegenstelling tussen zelfgenoegzame rijken en aan verpaupering overgegeven lagere volksklasse, gaf aan de stand der kleyne luyden in de vorige eeuw bijzonder reliëf.

Nicolaas Beets, alias Hildebrand, wiens verdienste het is, dat hij in zijn „Camera Obscura” ons een duidelijk beeld gaf van het dorre, mufte leven van de gegoede standen van zijn dagen, maar wiens schande het is, dat hij in even grote zelfgenoegzaamheid steekblind was voor de nood en ellende van de mindere man. Nicolaas Beets, die, toen de verpauperde volksklasse binnensmonds begon te grommen en begon te rukken aan de ketenen, die hen aan de schande van bedeling en sentimentele liefdadigheid hielden gekluisterd, uitriep: Wat wil men toch? Deze Nicolaas Beets helpt ons, ondanks zijn klassiek geworden boek, niet veel verder als wij zijn eeuw willen verstaan.

Dan steekt ds. C. E. van Koetsveld met kop en schouders boven hem uit. In zijn „Schetsen uit de pastorie van Mastland” bewijst hij de maatschappij van zijn dagen beter te kennen. In de schets over het bezoek

van oom Jan geeft hij 'n levendige beschrijving van een vertegenwoordiger van de gegoede stand. Oom Jan is makelaar in koffie. Zijn godsdienst: „Die bestaat in 'n diepe eerbied voor de Bijbel en in een eerlijk, menslievend levensgedrag. Hij neemt de Hervormde Godsdienstleer met hart en ziel als de eenig ware aan, en hetgeen waar is, zegt hij, behoeft men niet opnieuw te onderzoeken of het waar is. De Roomsgezinden noemt hij Jezuïten, de Afscheidenen en Scholtianen, muiters, de Remonstranten vrijdenkers en de joden smousen en gawdieven. Dat alles staat zoo vast bij hem, als dat tweemaal twee vier is....”.

Nergens in onze vaderlandse literatuur wordt zó scherp het beeld van de deftige kerkmens getekend. Diepe eerbied voor de Bijbel, ja, maar dan een uiterlijke eerbied. De Afscheidenen, die over Gods Woord een andere opvatting hebben dan de predikers van de verlichting, zijn muiters. Zijn eerlijk en menslievend levensgedrag — hét preekthema van de verlichting — weerhoudt hem niet anderen te brandmerken als muiters, smousen en gawdieven.

Van Koetsveld neemt zijn lezer ook mee in de krotten van de armsten, en geeft in zijn vertelling over zijn kleermaker, baas Perkens, en zijn smid, baas Klaver een boeiende reportage over de levenshouding van de kleyne luyden in zijn gemeente. Beiden, baas Perkens en baas Klaver zijn „voor het goede” waarmee dan schriftuurlijk, Gereformeerde prediking wordt bedoeld. Beiden zijn onvoldaan, ook over de prediking van Van Koetsveld, beiden voelen zich nauw verbonden aan de Afscheidenen. Dat zij zich niet bij de Afscheidenen aansloten kwam, omdat vanwege de vele dwaasheden der afgescheiden

broeders, aansluiting weinig aantrekkelijk was¹⁾.

Maar, en daar gaat het nu om, ook bij Van Koetsveld, zijn het niet de armen, maar de kleine zelfstandigen, die „voor het goede” zijn.

De bekende ds. J. C. Sikkel heeft in 1899, onder de schuilnaam, Guido Filius, een roman uitgegeven onder de titel „Gelouterd”. Blijkens zijn woord „Aan den lezer” bedoelde hij: „Hollandse toestanden en verhoudingen (geen bepaalde personen) te laten uitkomen²⁾”.

De literaire waarde van dit boek is niet bijster groot, maar wel kunnen wij — en dat was ook de bedoeling van ds. Sikkel — van een scherp opmerkend en geestverwant tijdgenoot, wat meer te weten komen van de toestanden en verhoudingen onder de zonen en dochteren der Afscheiding in de laatste decennien van de vorige eeuw. Zijn verhaal speelt zich af in Utrecht, en de schrijver laat ons kennis maken met het betreffende welgesteld middenstandsgezin Boeckel en zijn uitgebreid aantal kennissen. Kennissen, vanwege de geestelijke band, de goede belijdenis.

In de dagen waarin het verhaal speelt, waren de klasstegenstellingen tussen rijkdom en grauwe armoede nog maar weinig minder scherp, dan in de eerste periode der Afscheiding. Iedere donderdagavond is er „gezelschap” in het ruime burgerhuis van vader Egbert Boeckel. Het gaat ons nu niet om de inhoud van de gesprekken, waarmee het vrome gezelschap de avond vulde, maar om de maatschappelijke status van de vrome broeders en zusters.

Welnu; ook in het door ds. Sikkel uitvoerig beschreven Utrecht's gezelschap is geen enkele vertegenwoordiger van de „laagste stand”. Egbert Boeckel, de gastheer, is Meester timmerman en zo welgesteld, dat hij zich de luxe van een dienstbode kon permitteren. De gasten zijn, 'n candidaat notaris, 'n rustend meester schoenmaker, 'n weduwe van een goudsmid, 'n tuinman, 'n zuurman, smid, enz. Allemaal typische kleyne luyden dus. Het Utrecht's gezelschap had ook nog 'n freule in haar midden, hetgeen niet zo bijzonder is, want de streek rond Utrecht was voor de adel in die dagen bijzonder aantrekkelijk.

Wij wezen er reeds op, dat Leonora R. Scholte, op grond van authentieke gegevens, schrijft, dat de met ds. Scholte emigrerende Afscheidenen goed in hun „gouden Willem-pjes” zaten. Hetzelfde kan ook gezegd worden van de groep Afscheidenen, die met ds. Van Raalte naar Michigan emigreerde.

Dr. Prakke heeft over de groep van ds. van Raalte uitvoerig geschreven in zijn „Drente in Michigan”. Zijn studie bevat voor ons onderwerp belangrijke bijlagen, n.l. 'n Staat der landverhuizingen opgemaakt ten provincie-huize te Assen, Maart 1848, en de Passagierslijst van 't emigrantenschip. Ook deze authentieke stukken bevestigen, dat de Afscheidenen vrijwel zonder uitzondering behoorden tot de landbouwers en kleine zelfstandigen. Een enkele maal komt als beroep „arbeider” voor, maar Prakke zelf wijst er op, dat de „kleine boeren”, die naast hun eigen bedoening, arbeid voor anderen verrichten, zich de ene keer „landbouwer”, de andere keer weer „arbeider” noemen. Onder de kleine boeren van Overijssel en Drente werd b.v. veel geweven voor de fabrieken en opkopers³⁾.

Onze slotconclusie kan niet anders zijn, dan deze; dat de vaders der afscheiding, op enkele hoge uitzonderingen na, behoorden tot de stand der kleyne luyden, de kleine zelfstandigen.

Nog één vraag moet worden beantwoord. Namelijk deze; kan men van de maatschappij der vorige eeuw wel spreken van een „stand” van kleine luiden?

Niemand minder dan dr. Brugmans, beantwoordt deze vraag ontkennend. In zijn laatste en waarlijk monumentale studiewerk, schrijft hij: „Was er, zo kan worden gevraagd, ook een middenstand? Het antwoord moet ontkennend luiden. De tegenwoordige middenstand omvat niet alleen de winkeliers, maar evenzeer de zelfstandige ambachtlieden, de kleine boeren en het in loondienst zijnde administratief en technisch personeel, dat zich in steeds grotere getale tussen de arbeiders en de ondernemers inschuift. Voorzover nu deze groepen

in de eerste helft der 19e eeuw bestonden behoorden zij, al waren er uiteraard overgangsvormen, hetzij tot de armen, hetzij tot de fatsoenlijke stand⁴⁾”.

Ondanks onze grote waardering en even groot respect voor de baanbrekende arbeid, welke door dr. Brugmans op het gebied van de sociale geschiedenis der laatste anderhalve eeuw is verricht, blijven wij bij de opvatting, dat er wél gesproken kan worden van een middenstand. Dr. Brugmans is een sociaal en economisch historicus. Zijn vele studies getuigen er van, dat hij de historie benadert vanuit sociaal, economisch gezichtspunt.

En dan is een uitspraak als boven te verdedigen.

De kleyne luyden der vorige eeuw vormden niet een middenstand zoals wij die nu kennen. Een middenstand ligt nu eenmaal tussen de hogere en de lagere stand in. Haar eigen karakter, sociale status, economische en politieke belangrijkheid wordt in hoofdzaak bepaald door de afstand tussen hogere en lagere stand. Die afstand is door de emancipatie van de arbeiders totaal anders dan in de vorige eeuw, en de onderlinge verhouding tussen de standen is radikaal gewijzigd. 'n Middenstand zoals wij die nu kennen, was er in de vorige eeuw niet.

Maar het eigen karakter, de eigen maatschappelijke status van de kleyne luyden der vorige eeuw kunnen alleen overtuigend aangetoond worden, als wij in onze kijk op de geschiedenis ook de geestelijke achtergronden in rekening brengen. En dat doet dr. Brugmans zeer beslist niet.

Prakke b.v. doet dat wel, en in mindere mate dr. Verberne ook. Daarom komt bij hen de eigen plaats van de kleyne luyden ook veel beter uit de verf. En wie de ontwikkelingsgang van de geschiedenis kerkhistorisch benadert, ontmoet bijna uitsluitend de kleyne luyden. Hun plaats in de jongere geschiedenis, hun aandeel in de historische ontwikkeling, wordt niet bepaald door economische of politieke factoren, althans aanvankelijk niet. Maar wie vanuit de kerkgeschiedenis deze bevolkingsgroep benadert, ontdekt hun bestaan niet alleen, maar ook hun grote betekenis voor het kerkelijke leven in Nederland. In de kleyne luyden, door Jan Oudegeest genoemd, het volk van boeren, vissers, komenijsbazen,

water- en vuurventers, werd het zuiverst bewaard, wat goed is in het Nederlands volkskarakter.

De maffe zelfgenoegzaamheid van de hogere standen; de doffe apathie van de volksklasse waren hun vreemd. Als zij welgesteld waren, waren zij dat geworden door hard werken en vakmanschap; als zij arm waren, waren zij dat met ere. Het waren vrijwel uitsluitend kleyne luyden, niet alleen afgescheidenen maar ook „Catholieken” die in de jaren 40 van de vorige eeuw, de moed hadden te breken met oude, hechte gemeenschappen, huis en haard te verkopen om in een vreemd, onbekend, maar „vrij” land, een nieuw bestaan te zoeken. Geen walgelijke liefdadigheid a la Tollens, die, na een klappertandende „arme sloof” 'n aalmoes te hebben gegeven, haar weer de barre winternacht instuurt en tegen z'n kinderen zegt:

Nu, kinderen, gaat! neemt elk uw licht,
En stappen we opgeruimd naar boven,
Wij hebben daar wat goeds verricht:
Verzuimt niet God er voor te loven.
Wij lenigden des naasten smart;
Wij deden naar 't bevel des Heren....
De kou zal boven ons niet deren:
Het is ons warm om 't hart.

Neen, de kleyne luyden wisten wat offeren was, of het nu was voor de kwade zaak van de Zwijndrechtse Nieuwlichters, (1823-1846) of voor de goede zaak van kerk en school.

En zo nemen de kleyne luyden, ook de vaders der Afscheiding, in de sombere, maar boeiende geschiedenis der vorige eeuw, ondanks hun fouten en gebreken, een geheel eigen plaats in. Jac. Wijnands

¹⁾ „De pastorie te Mastland” ds. C. E. v. Koetsveld. Uitg. Gebr. Cohen Arnhem-Nijmegen. Bladz. 136 e.v.

²⁾ „Gelouterd” door Guido Filius. Uitg. W. ten Have, Amsterdam.

³⁾ Meerdere gegevens over het dubbele beroep van de kleine boeren zijn o.a. ook te vinden bij dr. Brugmans „De arbeidende klasse...” en dr. Verberne: „De geschiedenis van Nederland” beide uitgegeven in de Aula-reeks.

⁴⁾ „Van Paardenkracht en Mensenmacht”. Sociaal economische geschiedenis van Nederland 1795-1940. Dr. Brugmans. Uitg. Nijhoff, Den Haag 1961. Bladz. 195 e.v.

De taal beter gespeld of het taalbederf versneld?

Wat men ook van de jongste voorstellen tot wijziging van de spelling van de nederlandse taal zeggen kan, in ieder geval hebben zij het voordeel, dat wij ons weer eens met allerlei nuttige vragen gaan bezighouden.

Juist door de mogelijkheid tot schrijven, dus een vergrote afzetmogelijkheid voor taal, kan een bepaalde ontwikkeling optreden, die zonder schrijftaal wellicht geheel zou zijn uitgebleven, dan wel in veel mindere mate zou zijn voorgekomen. Bij schrijftaal mogen wij dan even alle overbrengingswijzen van taal — radiotelegrafie, radiotelefonie, telex, telegrafie, telefonie — inbegrepen achten. Er ontstaan met name invloeden van het ene taalgebied op het andere doordat de literatuur van het ene gebied ook in het andere wordt verspreid.

Overigens pleegt de schrijftaal zich echter achter de spreektaal aan te bewegen.

In het eerste geval kan „ontwikkeling” vooruitgang, verrijking, versterking betekenen. Maar in een gewone situatie ligt de zaak zo: Men *schrijft* conscientieuzer dan men *spreekt*. De „ontwikkeling” van de levende taal is een slijtageproces; de taal verliest daarmee veel van het eigene; de gebruikers moeten zich meer en meer behelpen. Zo is „van de man” een omschrijving van „des mans”, dus van een z.g. tweede naamval van een gewoon mannelijk woord.

Zo konden in het Latijn allerlei dingen door een naamval worden uitgedrukt, waarvoor wij een omschrijving met een z.g. voorzetsel nodig hebben. Nog heden telt het Litaus acht naamvallen. Het begrip naamval verliest in Nederland veel van zijn betekenis. Het karakterverlies van de taal wordt versterkt door de invoer van vreemde woorden.

Doordat in de spreektaal van lieverlede bepaalde uitgangen enz. worden verwaarloosd, ontstaat er een „spanning” tussen spreektaal en beter geconserveerde schrijftaal. Deze wordt op den duur zo groot, dat men „de” spelling meent te moeten wijzigen. Zulk een wijziging betekent altijd een vereenvoudiging, namelijk aanpassing van de spelling aan de sterk afgetakelde spreektaal.

In een taal waar ieder teken niet een letter doch een woord aangeeft, zoals het Chinees, hoeft men de spelling niet te vereenvoudigen. Slechts kan men de woordtekens vereenvoudigen of proberen een ander schrift, letterschrift b.v., in te voeren. Beide vernieuwingen hebben de taalkundigen in China de laatste tijd beziggehouden.

Frans en Engels zijn talen, waarin een belangrijk verschil tussen spreektaal en schrijftaal aan de dag treedt. De uitspraak van het Engels is helemaal een vreemde zaak, en dat is een der oorzaken van het

feit, dat goed Engels aanmerkelijk moeilijker is dan menigen zich schijnt te realiseren. Charivarius maakte een fraai gedicht, waarin hij de grote verschillen duidelijk en geestig heeft gedemonstreerd. „Horse” en „worse” rijmen niet op elkaar, maar „trickery” rijmt wèl op... „terpsichore”!

Fins daarentegen is een taal met een betrekkelijk gering verschil tussen schrift en spraak. Dit komt, doordat men pas laat begonnen is, Fins te schrijven.

Dit doet vermoeden, dat de schrijftaal ten opzichte van de spreektaal maar zeer beperkte rechten heeft. Zeker wanneer men het schrift, de schrijftaal, uitsluitend als een instrument van „de” spreektaal wil zien, moet men wel besluiten dat de schrijftaal de spreektaal in haar „dynamische ontwikkeling” moet trachten bij te houden.

Wie voor zulk een aanpassing van de schrijftaal verantwoordelijk is, is een punt apart. Volgens de gangbare opinie moet de spelling van een taal door de een of andere autoriteit worden vastgesteld. Er moet orde zijn. Een onderwijzer moet tegen een leerling kunnen zeggen, dat iets fout is of goed. Spelling wordt zelfs een regeringszaak, en voor het Nederlands een zaak van internationaal overleg — met belgische autoriteiten namelijk.

Is dit juist? Vermoedelijk wel.

Wij zagen, dat de schrijftaal meestal beter zichzelf blijft dan de spreektaal. Althans geldt dit voor de grammaticale vormen en uitgangen. Dat ook de schrijftaal zelfs in boeken en kranten op allerlei manieren wordt verziekt, zullen wij nu maar even vergeten. Het neemt de betrekkelijke waarheid van deze uitspraak niet weg: de schrijftaal houdt zich beter dan de spreektaal; vooral in zoverre het om uitgangen gaat.

Waarderen wij het conserverend element in de schrijftaal? Welnu, dan handhaven wij dus, dat deze schrijftaal, zoals die op een bepaald moment is vastgesteld, goed is. Correct. „Aanvaardbaar” is een modern, tolerant woord. Goed, correct, aanvaardbaar is dan alleen dat, wat met de spreektaal van dat moment in het verleden, en de toen vastgestelde schrijftaal, overeenkomt.

Door zulk een uniforme spelling, eventueel met wat noodzakelijke toleranties, wil men een volkomen chaos weren.

Het conserverende element in de schrijftaal zal echter, vanwege de snellere slijtage van de spreektaal, steeds tot gevolg hebben, dat er verschillen ontstaan. En in Nederland zal dat betekenen, dat van tijd tot tijd om een spelling wordt gevraagd, die *althans wat de spelling betreft* de eenheid tussen spreektaal en schrijftaal moet herstellen.

Op deze manier gaat het contact met het verleden, met de historische achtergrond van het Nederlands, noodzakelijkerwijze verloren. Wil men dat verlies niet nemen, dan komen de verschillen, of juist, dan blijven ze bestaan en worden ze al groter.

Intussen is de spelling van het Nederlands niet alléén een zaak van contact met het verleden. Immers, wij bedoelen met „Nederlands” het Algemeen Beschaafd Nederlands: een taal, die men met een lampje moet zoeken, maar die toch met de blinde aanhankelijkheid aan de mythe als algemeen en beschaafd wordt aangeprezen.

Een mythe! In werkelijkheid is deze taal immers niet altijd beschaafd, en nooit is zij algemeen. Het eerste is een kwestie van woordkeus; het tweede houdt verband met de vele dialecten die in Nederland worden gesproken. Aan het Fries, een zelfstandige taal, moet ik in dit verband voorbijgaan. Maar wat een dialecten kent ons land niet!

Ik herinner mij nog levendig, dat ik in Ulrum, een koninginfeest meevierde. Maar van wat daar op de planken werd gebracht verstond ik niets! Deze zomer zat ik in de trein met landgenoten uit Twente en met een gezelschap Duitsers. De Duitsers

verstond ik wel, mijn landgenoten verstond ik helaas niet.

Zuid-Limburg herbergt een hele klont van verschillende dialecten; ook Zeeland heeft er verschillende.

Evenwel, het algemeen beschaafd Nederlands (A.B.N.: U wordt verzocht, de term tussen aanhalingstekens te lezen zovaak hij hier voorkomt) is gebaseerd op „het” Hollands dialect. Dit is al evenzeer een fictie, want ook Holland (Noord- en Zuid-Holland) heeft legio dialecten. Ten Zuidwesten van Rotterdam, op het eiland IJsselmonde, spreken de oorspronkelijke bewoners bij voorbeeld over hois en oil in plaats van over huis en uil. Het is slechts één van de „afwijkingen”.

Welnu, ik meen dat deze dialecten evenzeer rechten bezitten als het A.B.N., en dat bij de overweging van de spelling van het A.B.N. met deze en met de buiten-hollandse dialecten in Nederland, Bentheim, België en Frans Vlaanderen terdege rekening moet worden gehouden.

Het is onder meer vanuit deze overtuiging, dat tegen de nieuwe spelling bezwaar moet worden ingebracht. Immers, de heer Jan Berits stelt het in zijn artikel in het Algemeen Handelsblad van 26 september 1963 zo voor, alsof het miserabele Nederlands, dat in Holland veelal (niet algemeen) wordt gesproken, hedendaags A.B.N. is en alsof de voor heel Nederland, Bentheim, België en Frans Vlaanderen, Suriname en de Nederlandse Antillen te bepalen spelling daaraan zonder reserve moet worden aangepast.

Terwijl er tegenwoordig toch grote belangstelling is voor karakteristieke, regionale toestanden, met name op taalgebied, berust zijn voorstel, waarvan hij in het Hdbl. een proeve geeft, op een tegengestelde, en dus gelukkig verouderde opvatting.

Let maar eens op:

„Als men ut waagt spellingsanéring voor te stelle, dan kreigt men vaak de indruk in un aréna teregt te zein gekome, waar van alle kante léwe en andere wilde dire toestorme. Ut is alteit al zo geweest. Zo stréde Kolléwijn (u ziet: ik eerbiedig zun naam) en de zeine verwoet voor un bétere spelling, maar niet minder verwoet tragte de talreike tégestanders invoering ervan te verhindere. De meeste voorstelle tot verniwing hebbe egter sukses gehat. Zo zal ut ook in de toekomst gaan. Natuurlek kan ut éve dure. Om een beelt van dr. Paardekooper te gebruike: eer men sgilderagte krotte opruimt, moet er heel wat gebeure!

„Wilt u lit worde van de Veréneging voor Wétesgappeleke Spelling? Graag! U kunt de minimum-kontribusi van twé gulde veifteg sent (zegt u kontributsi, dan mag dat ook) oversgreive op giro 1132013 ten name van J. M. F. Stalpers te Bréda.”

Het is te enenmale onwaar, dat wij allen de slot-n verwaarlozen. Niet alleen in Groningen, maar ook in Holland en elders wordt deze nog steeds gebruikt, zij het hier niet door allen.

En het is onwaar, dat „ij” hetzelfde is als „ei”. Zeker, wij horen veelal geen verschil, maar in Zeeland is de „ij” in uitspraak „ie”, terwijl de „ei” (hèt ei, voor mijn part) een „ei” blijft.

En deze contacten met interessante nederlandse dialecten wil de heer Berits doorsnijden!

Laten wij hopen, dat het daar niet van komt.

De gelijkschakeling van „g” en „ch” is ook aanvechtbaar, op grond van de praktijk van de uitspraak (waarop hij zijn ideeën wil baseren). „Gelag” is iets anders dan „gelach” en ik ben er allerminst van overtuigd, dat er in de uitspraak van beide woorden geen verschil is.

„Het” wordt niet altijd als „ut” uitgesproken, „zijn” (bezittelijk voornaamwoord) niet als „zun”. Door het verschil tussen

„zun” en „zeine” (de zijnen), alsmede een vorm als „lit” (meervoud „leden”; extra moeilijk voor een komende generatie) ontstaat verdere ontwrichting.

Maar, nogmaals, de ideeën van de heer Berits zetten ons weer eens aan het denken. In hoeverre staat in het Nederlands één letterteken voor één bepaalde letter? Of geven twee bijeenbehorende letters één altijd gelijke klank weer? Is de „oe” in „gevoel” gelijk aan die in „stoel”, niet volgens de idealen van spraakleeraren maar gezien de herkomst van deze woorden (etymologie)? Is het werkelijk een bezwaar, dat wij „oo” in „oor” anders uitspreken dan in „oog”? Drijft men de zaken daarom niet wat te ver, geleid door een aanvechtbaar spellings-ideaal?

De heer Berits schrijft, dat verzet tegen spellingsvernieuwingen meestal van taalkundige leken komt. „Ik waag me niet aan een verklaring van dit laatste feit (die ligt meer op het terrein van psychologen en sociologen, dunkt me)...” zo verklaart hij.

Die opmerking over leken klinkt niet prettig, een nadeel dat niet door haar zake-lijke kwaliteit wordt goedge maakt. Hebben niet-linguïsten geen stem? Is onze taal soms niet ons gemeenschappelijk bezit, ook dus van velen die zich niet wetenschappelijk met onze taal bezighouden, maar haar intussen wel degelijk gebruiken, en dat voor belangrijke doeleinden? Van velen, die haar goed weten te hanteren? (Merk op, dat de zin „zegt u kontributsi, dan mag dat ook” in het geschrift des heren Berits zelf broddelwerk is. Het mag immers, ongeacht of ik het ook dóe.)

Met alle respect voor de bekwaamheden, die vele wetenschapsmensen van anderen onderscheiden, en heus niet zonder besef van de taalkundige beunhazerij die ook in kerkbladen wordt bedreven: men drijft de waardering enerzijds en de afkeuring anderzijds te ver wanneer men ons gewóne taalgebruikers alle rechten ontzegt. Toch wekt de heer Berits de indruk, dat hij daarheen wil.

Trouwens, men kan de schrijftaal wel beschouwen, als instrument van de spreektaal, maar deze is op haar beurt ook instrument, en wel tot het uitdrukken van wat wij *denken*. Hoe komt het, dat onder oude mensen menigen, mijn moeder b.v., zonder moeite correct de oude spelling (van voor 1934) schrijft? Mijns inziens alleen, doordat men „in de oude spelling denkt”. Loopen, hopen, hoopen, de of den man, vleesch en visch, kiesch of kies, het biedt blijkbaar geen probleem. Schrijftaal IS NIET instrument van de spreektaal, maar beide zijn instrument voor gedachten-uiting.

Wij spreken (schrijven) wat we denken. Maar ook omgekeerd: wij denken wat we spreken (schrijven). Een drastische wijziging van de *spelling* is daarom een ingreep in het denken en in de taal. De term „nieuwe spelling” is dus niet volledig en de voorstelling van de heer Berits, als zou een weloverwogen spellingverandering geen taalverandering zijn, lijkt me dan ook nogal oppervlakkig.

Als er op middelbare scholen geklaagd wordt over onvoldoende kennis van de nederlandse grammatica, vraag ik mij af, of de oorzaak niet voor een zeer belangrijk deel ligt in de kunstmatige nivellering van onze taal, die dus niet alleen een z.g. nieuwe spelling tot gevolg heeft, maar door de vernieuwing wellicht nog meer wordt bevorderd. Het is een illusie, dat vereenvoudiging van de taal meer tijd voor onder-richt in het schone in de taal (literatuur) vrij zal laten.

Als de taal maar niet in dorre rijtjes wordt voorgeschoteld, leren leerlingen de spelling vanzelf.

Voortdurend taalbederf: dat is de keiharde werkelijkheid. Biologen en geologen mogen op grond van hun vondsten (dwz op grond van hun visie daarop) geloven in een evolutie, maar de feiten van 's mensen taalgebruik leiden tot de overtuiging van een achteruitgang. Zogenaamde primitieve volkeren als Bosjesmannen en Australnegers blijken een ingenieus taalstelsel te hebben, dat echter tekenen van aftakeling vertoont! Dus, zoals de heer A. Zijlstra jaren geleden eens schreef, zulke volkeren zijn niet „pas” zover (primitief = in een beginstadium verkerend), maar „al” in een laat stadium, aan het einde van een neergang.

Eenzelfde neergang maakt het Nederlands, maken wij Nederlanders dus door. De een wat aktiever dan de ander (de spellingsvernieuwers b.v. sneller dan de protesterenden, de onwilligen, de bezorgden), maar deze neergang zet zich niettemin voort.

Vooraf dit lijkt mij tenslotte een belangrijke vraag: hoe denken wij over onze verantwoordelijkheid als bezitters van de Nederlandse taal?

Berits c.s. presenteren ook ons de rekening voor een over het algemeen zeer slordig taalgebruik.

Daardoor herinneren zij ons aan deze verantwoordelijkheid.

En dat lijkt me toch een grote verdienste.

J. van der Beek.

VERANTWOORDING GIFTEN KERKWERK ITALIË

Ik blijf er bij, dat ik het een leuk werk vind, dat verantwoord van de binnengekomen giften voor Rome. Het is vol van aangename verrassingen: reisclubs, bijbelstudiekring, een Chr. U.L.O.-school, briefschrijvers met hun giften uit verre landen, het zijn alles hart verwarmende blijken van medeleven met het wel en wee van de Kerk des Heren in dit land, waarover wij nu schrijven, een kerk met zulk een rijke geschiedenis. Deze week had ik de verrukkelijke beleving, dat er een heel troepje jongens — in figuurlijke zin — mijn huis kwam binnenstormen. Daarvoor gaan de deuren wagenwijd open. In hun opgeheven handen droegen ze de gift, die zij van het geld, dat zij voor hun blijkbaar mooie schoolrapport van vader hadden ontvangen, wilden geven voor het kerkwerk in Italië. Ik wil ze hier gaarne met hun cijfergeld van het Kerstrapport aan U voorstellen:

Koos f 0,50; Liewe f 0,50; Rijk f 0,50; Marnix f 1,75; Jan Kornelis f 0,15; Pol f 0,10.

Dat vind ik reuze fijn jongens, dat plannetje, dat jullie blijkbaar samen hebt uitgebreed! Het meest dankbaar ben ik nog wel ervoor, dat vader in zijn begeleidende brief schrijft, dat de jongens iedere week „Opbouw” inkijken, of er iets van mijn hand over Italië in voorkomt. Daaruit blijkt, dat de geschiedenis van de kerk des Heren hen boeit, ook wat andere landen betreft. Ik zit momenteel tot over mijn oren in het werk en had dus al bij mijzelf gedacht, dit moet nog maar even wachten, maar na deze opkikkerende injectie van de jeugd kan ik het onmogelijk langer uitstellen. Ik zal maar denken, wanneer je veel te doen hebt, kan je altijd nog wel wat meer doen als je je tijd nuttig gebruikt. De jongens werden op de voet gevolgd door hun vader, die het bedrag naar boven afrondde.

Nu, dat mag ik wel; ik hoop, dat er meerderen onder ons zullen zijn, die, wanneer God hun daarvoor de middelen heeft geschonken, mee zullen doen aan zulke afrondingen naar boven.

U weet, we hebben nu zo'n f 3000,— ruim bijeengebracht. Er is een f 60.000,— nodig. Nu behoeven wij niet alles te doen. Maar het zou natuurlijk wel reusachtig zijn, als we het zover mogelijk brachten. Er staan in Holland nog vele zulke huizen met gulle jongens en meisjes, we hebben nog heel wat scholen en bijbelstudieclubs en we hopen dit jaar ook

weer allen op reis te gaan. Ik hoop dus, dat men in al die gevallen ook aan dit werk van ons hier in Holland voor de kerk in Italië zal denken. Ik houd me aanbevolen. Nu ik toch bezig ben met mijn verslaglegging, mag niet onvermeld blijven de brief, die ik dezer dagen ontving van een gast uit Italië, die ons deze zomer bezocht en die mij het volgende schreef dat ik gaarne in vertaling laat volgen:

Hooggeachte Redactie,

Tijdens mijn bezoek aan Holland en mijn verblijf bij mijn vrienden, de familie Groen te Rotterdam, heb ik de gelegenheid en het genoegen gehad één van Uw kerken te bezoeken, de diensten bij te wonen en enigermate deel te nemen aan het leven van de gemeenschap.

Ik kende Holland reeds en ik ben reeds sedert lange tijd een grote bewonderaarster van uw land; ik houd in het bijzonder van het Hollandse volk, waarvan ik waardeer de kwaliteiten van hart en van geest, het ernstige en levendige geloof.

Maar mijn affectie voor de beste Hollandse vrienden is nog gegroeid bij het zien van het élan van edelmoedigheid, waarop zij hebben geantwoord op de artikelen van de heer Groen over de Protestantse Waldenzen kerk in Italië: bijna iedere dag kwamen er offers binnen voor het werk van het brengen van het Evangelie in ons land.

Zoals U weet, is onze positie als protestanten in Italië tamelijk moeilijk, daar in een land, waarin de overgrote meerderheid Rooms Katholiek is, daden van onverdraagzaamheid en obstakels van allerlei aard niet kunnen ontbreken. De zo edelmoedige offers van de broeders en zusters in Holland zijn dus niet alleen een zeer gewaardeerde praktische hulp, maar vormen ook een morele steun voor ons, die ons doet gevoelen, dat wij niet alleen staan in de strijd voor de belijdenis van het Evangelie, maar dat onze broeders en zusters in Holland naast ons staan om ons te ondersteunen en ons aan te vuren, opdat we het werk in de toekomst nog beter doen.

Ik zou U dus zeer dankbaar zijn, indien U deze brief in Uw blad zoudt kunnen publiceren, om uitdrukking te geven aan onze geliefde broeders en zusters in Holland van de diepe dankbaarheid van onze kerk in Italië, waarvan ik mij veroorloof een ambassadrice te zijn om aan Uw kerken in het algemeen en alle leden in het bijzonder een leven toe te wensen, dat verrijkt is door de genade van onze Heer en Heiland.

Uw zuster in Jezus Christus
w.g. Andreina Doria

Nu laat ik de binnengekomen giften volgen: J.W.H. te V. f 5,-; L.K. te 's-G. f 25,-; D.C.M. te A. f 10,-; N.N. Ps. 122 : 2 f 100,-; hierboven genoemde jongens samen f 3,50; J.C.v.V. te V. f 25,-; J.L. te K. f 2,50; J.O.B. te W. (collecte van de kerk te W.) f 9,50, totaal f 180,50; totaal inclusief vorige verantwoordingen f 3.227,17.

Giften worden gaarne ingewacht op postrekening Nr. 50440 ten name van P. Groen, Rotterdam, met vermelding: voor kerkwerk Italië.

P. Groen

BOEKBESPREKING

Ds. C. Vonk, De Voorzeide Leer; deel 1 b: De Heilige Schrift, Leviticus, Numeri, Deuteronomium. Uitgave: drukkerij „Barendrecht”, Barendrecht.

Hierbij kondigen we aan de verschijning van de eerste twee afleveringen van deel Ib van het boek van Ds. Vonk. Het leek mij beter de bespreking te laten wachten tot ook de tweede aflevering verschenen was. Want in de eerste aflevering was Ds. Vonk begonnen aan een uitvoerige behandeling van de theorie der „onsterfelijke ziel” en van al wat daaraan vast zit en daaromheen ligt, en hij had ons daar op bladz. 75 verteld dat hij geleerd had van het boek van Ds. Telder: Sterven... en dan? en met de tendens daarvan instemde, waarop die aflevering eindigde met pag. 80. De aandachtige lezer werd dus vervuld met belangstelling naar het antwoord op de vraag: Hoe zal Ds. Vonk hier nu verder over

gaan spreken? Dat antwoord komt in de tweede aflevering op ondubbelzinnige wijze, waarover straks nog iets.

Ds. Vonk begint hier de bespreking van het boek Leviticus, een boek dat boordevol is van bloed (p. 6). Leviticus spreekt van de dienst, waarmee Israël zijn God heeft mogen behagen bij en rondom het heiligdom (ib.), en dat was een offerdienst, een dienst van bloed. De wetten van het boek Leviticus zijn, zo zegt Ds. Vonk, aan Israël gegeven, om het volk te beschermen tegen Kanaän met z'n slechtheid. Maar tegelijk óók, om het volk te beveiligen tegen de toorn van zijn heilige God. Gij zult Mij heilig zijn, dát is een belangrijke trek van het boek Leviticus.

Ds. Vonk spreekt voorts (in paragraaf 20) over de offerthora, de offerwet, en gaat dan zeer uitvoerig handelen over het bloed dat verzoening doet over de zielen (Lev. 17 : 11), dat wil zeggen: het leven wordt genomen. Dát is betaling voor de zonde. De dóód is de straf! De verzoening gaat naar de regel: ziel voor ziel, d.i. leven voor leven. Zo komt Ds. Vonk op het woord „néfesj”, het Hebreeuwse woord voor „ziel”, handelt hij van de verschillende betekenisnuanceringen die dit woord heeft, om dan een brede uitweiding te geven over „de theorie van de onsterfelijke ziel”. Dat begint op pag. 49 en dat is aan het eind van de tweede aflevering (pag. 160) nog niet helemaal klaar. Ds. Vonk zet dit in historisch verband. Hij releveert oude filosofische stromingen, die ook belangrijke invloed hebben geëfend op het christelijk denken, spreekt over het optreden van A. Janse in de dertiger jaren, die herhaaldelijk schreef over „de mens als levende ziel”, over het verzet daartegen, over de leeruitspraak van 1942 aangaande „de onsterfelijke ziel”, waarvan we ons dus vrijgemaakt hebben, en bespreekt dan een hele reeks Schriftplaatsen, die hiervoor van belang zijn.

Het is kostelijk om Ds. Vonk te lezen over de kerkhistorie. Van groot belang acht ik daarbij zijn wijzen op het verband tussen de leeruitspraak aangaande genadeverbond en doop („houden voor wedergeboren”) en die aangaande de „onsterfelijke der ziel”. De strijd rondom de vrijmaking richtte zich vooral op de eerste, maar de tweede staat met haar in wezenlijke relatie.

Ds. Vonk schaaft zich dan aan de zijde van Ds. Telder, daarin dat ook hij bestrijdt dat iets van de mens, hoe men dat nu ook noemen moge, zou ontsnappen aan de dood. De ganse mens is onderworpen aan de dood, sterft, en de gedachte van een voorlopige zaligheid voor de „zielen” der afgestorven gelovigen wordt door Ds. Vonk afgewezen.

Het spreekt vanzelf dat Ds. Vonk allerlei Schriftplaatsen, die steeds weer aangehaald worden ten bewijze van een voortleven (naar de ziel) na de dood, moet behandelen, o.a. de gelijkenis van Lazarus en de rijke man, het woord van Jezus tot de moordenaar aan het kruis, en vele andere, waaronder natuurlijk ook de „klassieke” tekst Matth. 10 : 28: Vrees niet degenen die het lichaam kunnen doden maar de ziel niet kunnen doden, vrees veeleer Hem die ziel en lichaam kan verderven in de hel. Het zou veel te ver voeren al het exegetisch materiaal, door Ds. Vonk aangevoerd, te releveren. Het komt mij voor dat Ds. Vonk exegetisch sterker staat dan Ds. Telder, waarbij intussen niet vergeten mag worden dat Ds. Telder éerst schreef. Van betekenis lijkt mij de door Ds. Vonk gehanteerde onderscheiding tussen „korte en lange spreekwijze”. In de „korte spreekwijze” worden twee momenten, die in tijd ver uit elkaar liggen nauw aan elkaar aangesloten, in de „lange spreekwijze” wordt die tussenliggende tijd verdisconteerd. Zoets vinden we ook in het z.g. profetisch perspectief: in de profetie wordt vaak een toekomstbeeld in énen gegeven, terwijl toch in de werkelijkheid de verschillende trekken van de profetie op verschillende na elkaar liggende tijdstippen slaan. Het is als met een foto die in één vlak verschillende achter elkaar liggende voorwerpen vastlegt.

De dood is de bezoldiging der zonde. Dat treedt ons uit het boek Leviticus aldoor weer tegemoet. En zo komt Ds. Vonk tenslotte ook te spreken van de verzoeningsdood van den Heere Christus. Was de Heere Christus, toen

Hij gestorven was — om onze zonden —, nu werkelijk dood of toch niet helemaal? Leefde Hij toch ten dele voort? Vonk zegt: „Dan is de dood van Jezus Christus geen volkomen dood meer. Dan heeft God met het recht de hand gelicht. Dan houden we geen betrouwbaar Evangelie meer over. Dan weten we ook met de offerthora van Leviticus geen raad” (pagina 157). Dit is zeer ernstig en zeer indringend.

Ik moet erkennen dat ik met deze zaak nog niet klaar ben. Er blijven nog wel vragen. Ik heb tegen Vonk ook nog wel een exegetische bedenking, n.l. inzake Matth. 22 : 31, 32. Jezus weerlegt daar de Sadduceeën, die de opstanding des vleses niet geloven, met te zeggen: God noemt zich de God van Abraham, Izak en Jakob, welnu, God is een God van levenden, niet van doden. Vonk vat hier „levenden” en „doden” op in de zin van gelovigen en ongelovigen. De woorden „levenden” en „doden” laten dat inderdaad wel toe. Maar omdat het hier helemaal gaat over wederopstanding des vleses vind ik dit toch wel wat gekunsteld hetgeen natuurlijk evenzeer geldt van de exe-gese die zegt: de aartsvaders leven voort naar de ziel. Dat zouden de Sadduceeën eventueel ook nog wel kunnen accepteren.

Het betoog van Ds. Vonk heeft mij van a tot z geboeid, al ben ik, gelijk gezegd, met de kwestie als zodanig niet gereed. We hebben hier voor ons liggen een zeer serieuze Schriftstudie, waarvan men zich niet even af kan maken met te zeggen: Elke ketter heeft z'n letter. De bespreking hiervan moet onder ons — in de vrijgemaakte kerk, vrijgemaakt óók van de binding aan de leeruitspraak omtrent de „onsterfelijke ziel” — rustig voortgang kunnen vinden. Die leeruitspraak kwam met de andere leeruitspraken voort uit verzet tegen de „reformatorische beweging” van de dertiger jaren in De Gereformeerde Kerken. Wij hebben ons daarvan vrijgemaakt, neen, niet om te gaan vrijbuiteren, maar wel om in vrijheid van profetie de Schriften te onderzoeken. Dat is waarachtig reformatorisch.

A.

B. J.

PERSSCHOUW

Oriëntatie in deze tijd (III)

We laten hier volgen het derde stuk van Prof. Van Riessen's artikel „Geestelijke verkenning”.

Toch is er in al deze visies één eigenschap, die ze samenbindt en die ook overigens algemeen als zeer belangrijk voor de typering van onze tijd geacht wordt. Ortega Y Gasset noemt het zelfs de belangrijkste gebeurtenis van het verleden van het Avondland, n.l. dat het geloof der Middeleeuwen verdwenen is. Jaspers typeert de geestelijke crisis van onze dagen als een zonder geloof zijn van de massa. Mannheim meent dat onze nieuwe tijd met de maatschappij der Middeleeuwen te vergelijken is (beide collectivistisch), met dit verschil evenwel, dat het geloof der Middeleeuwen, dat samenbond, nu ontbreekt, zodat wij een gemakkelijke prooi kunnen worden van het dwangstelsel van het communisme. Tillich kenschetst de toestand met het verlies van die dieptedimensie, van de religieuze dimensie. „Gottesfinsternis” is de titel van een boek van Buber; „Das Jahrhundert ohne Gott” betitelt Müller Armack het zijne. Voor al deze schrijvers en nog velen meer staat deze gebeurtenis in het centrum van onze tijd en is de secularisatie, om met Mehl te spreken, de verklaring van de huidige ruïne. Zij is om de een of andere reden hun grootste zorg.

Het was Nietzsche's grootste vreugde dat hij na 2000 jaar bloedvergifting door het Christendom eindelijk de profeet kon zijn van de boodschap, dat God dood is en dat de mensheid het verder zonder Hem zou moeten stellen. Dat de vreugde in droefheid verkeerd is, heeft Marcel treffend doorzien in de opmerking, dat 50 jaar nadat Nietzsche verklaarde dat God dood was de mens in doodsnood is. Nietzsche wist het ook wel dat het winnen van de vrolijkheid strijd zou kosten. Want hij begreep goed, dat zonder God alles geoorloofd zou zijn, dat er geen idealen meer zouden bestaan, dat de mens tevergeefs zou leven, want het Koninkrijk der hemelen is dan ook een fictie. Maar zich wande de priester van de komende, nihilistische tijd heeft hij, dankbaar voor de bevrijding van het christendom, gestreden om zichzelf van zijn vrolijkheid te overtuigen. Er is echter altijd een barst in blijven zitten.

Het verschijnsel, dat de bijzonderheid van onze tijd het meest typeert en dat de geestelijke

structuur op de achtergrond van alle nieuwe verschijnselen in hoge mate — zij 't niet alleen — beheerst, is aan te duiden met de naam secularisatie. Nu wordt deze naam voor meer zaken gebruikt. Het losmaken van het leven buiten de kerk van de geestelijke leiding van de kerk, hetgeen zich onder leiding van de reformatie heeft voltrokken in een verzet tegen de rooms-katholieke idee, dat de kerk op ieder terrein de geestelijke leiding behoort te hebben, wordt ook secularisatie genoemd. En dan wordt secularisatie gebruikt voor de toenemende aandacht en belangstelling voor de wereld. Maar in deze gevallen gaat het slechts om binnen-creatuurlijke verhoudingen. Het verschijnsel dat we hier bespreken en dat men in onderscheid van ander gebruik misschien beter secularisme zou kunnen noemen, betreft de verhouding van God en Zijn schepping, dus het religieus karakter van het geschapene.

Nu betekent de secularisatie niet, dat het religie-zijn van het schepsel opgeheven is. Het bestaan in algehele verbondenheid met God is de enige mogelijkheid van bestaan en God blijft trouw aan Zijn verbondsbeloften. Het betekent wel dat de mens van zijn kant dit verbonden zijn ontkent of negeert. Wij moeten echter nog wat preciezer zijn. Niet de afval van God is reeds secularisatie, hij is er wel de oorsprong van. De secularisatie is eigenlijk het eind van een proces, dat zich uit de drijfveer van de afval voltrekt. Dit einde van het proces van afval is de toestand van een louter wereldse wereld, van een wereld zonder God, een goddeloze wereld.

Dit nu is het dominerende verschijnsel van de twintigste eeuw. Het is tegelijk het verschrikkelijkste wat de wereld kan overkomen. Het is de, op de volstreekte wetteloosheid na, voltooid zonde. Het is de voedingsbodem van het kwaad en de oorzaak van Gods straffen. Want het is de diepste krenking van Zijn heiligheid en de roof van Zijn eer.

De secularisatie bestaat in de harten van vele mensen bij wie geen gedachte aan God meer opkomt; zij verbreidt zich vandaaruit over de levenspraktijk, die aldus werelds en horizontaal wordt, zodat de herinnering aan God er zelfs niet meer te vinden is. In de wetenschap heeft Hij geen plaats meer, aan de universiteit niet, in de kunst niet, in de fabriek niet, in de politiek niet, in de krant niet, in gesprekken niet, in brieven niet; overal wordt stap voor stap de herinnering aan God teruggedrongen.

Men moet intussen niet menen, dat deze toestand van goddeloosheid alleen veroorzaakt wordt door het ongelof der mensen. God zelf verbergt zich, maakt dat Hij niet meer te vinden is, verhardt de harten en geeft de mensen over aan de boze geesten en hun instrumenten: de mensen, die hen geestelijk bij de neus nemen, en de afgoden om er zich mee te misleiden.

Het is daardoor dat evangelisatie zo verschrikkelijk moeilijk is in deze tijd. Het is bijna niet waar te maken, dat God bestaat. Waar zou Hij te vinden zijn? Waar kan een plaats voor Hem ingeruimd worden? Hij was eertijds nodig om ongerijmdheden te verklaren, maar dat kan een man van wetenschap nu niet meer onder de indruk brengen. Hij heeft nog wel niet alles in zijn greep, maar wat hem nog ontglipt moet men niet meer met zo'n goedkope truc afdoen. Is er enige waarneming van God, is ook maar iets van Hem te verifiëren? En nu dat niet het geval is, is dan de bewering, dat God bestaat niet een nonsens-beweging, die buiten beschouwing moet blijven, waarvan men niet eens kan zeggen dat zij onwaar is. Het is ook allang geleden bewezen dat God niet bestaat, n.l. door Feuerbach, die aantoonde dat God een illusie is en niet anders dan het ideaal beeld, dat de mens zich van zichzelf vormt. Sierksma heeft er een huiveringwekkend knappe uitwerking aan gegeven.

Wordt vervolgd.

Nog steeds „Eindhoven”

In het Kontaktblad van de Geref. Kerk van Eindhoven vonden we de volgende, door de raad van deze kerk aan de kerkeraad van de Geref. Kerk van Voorburg gerichte, brief.

Weleerw. en Eerw. Heren en Broeders,

Onze Raad dankt U hartelijk voor Uw schrijven van 28 juni j.l. in antwoord op het U door ons toegezonden Getuigenis. Het verheugt ons zeer, steeds weer te mogen vernemen, dat zusterkerken in ons land met ons verblijd zijn om de grote dingen die de HERE onder ons heeft gedaan.

Ook zijn wij U dankbaar, dat U de moeite hebt willen nemen, onze gangen na te gaan en ons te dienen met Uw kritiek.

U schrijft, dat het naar Uw mening raadzaam was geweest, als wij ons bij het toelaten van wederzijds Dienaren des Woords hadden laten leiden door de afspraken in de artt. 4, 5 en 44 K.O., waarbij de beoordeling van de zuiverheid van de Dienaren des Woords wordt opgedragen aan de classis. In overeenstemming hiermee,

wekt U ons op, om „terzake van de toelating van een predikant tot de bediening des Woords en der Sacramenten in een kerk die hem niet had beroepen” ons alsnog te wenden tot onze classis, met verzoek approbatie te verlenen.

Nu stelt onze Raad het op prijs, U te doen weten, dat hij, alvorens te besluiten tot het toelaten van de Chr. Geref. Dienaar des Woords tot de dienst van Woord en Sacramenten in de Geref. Kerk alhier, zich heeft gewend tot de classis Noord Brabant-Limburg, met verzoek het oordeel van de vergadering hierover te mogen vernemen. Na de gewenste inlichtingen te hebben ontvangen, heeft deze vergadering zich met algemene stemmen, in grote vreugde, achter dit voornemen gesteld. Impliciet was daarin een approbatie als door U bedoeld, reeds uitgesproken, zodat onze Raad het alleen hierom al niet nodig oordeelt alsnog een expliciete approbatie te verzoeken.

Intussen vraagt onze Raad zich af, of de plicht om in onze situatie approbatie te verzoeken, noodzakelijk voortvloeiend moet uit de beloften, afgelegd in de artt. 4, 5 en 44 K.O. Deze artikelen veronderstellen immers normale kerkelijke verhoudingen, binnen een zelfde kerkverband, waarbij dan het beroepen van een predikant in één kerk altijd consequenties heeft voor de zusterkerken binnen dat verband.

Waar deze normale verhoudingen tussen onze Christelijke Gereformeerde zusterkerk alhier en ons helaas nog afwezig zijn, kan dan ook het overwegen van stipulaties betreffende „Kanselruil” buiten de plaatselijke kerk van Eindhoven buiten beschouwing blijven.

En voorts kan nog worden opgemerkt, dat het classicale toezicht op de zuivere verkondiging van het Evangelie in de Geref. Kerk van Eindhoven geheel tot zijn recht kan komen via de kerkvisitatie, waarbij o.m. ook gevraagd zal moeten worden of de prediking van de Christelijke Gereformeerde predikant schriftuurlijk en opbouwend is, en of geen vreemde leer wordt voorgesteld.

Tenslotte hoopt en bidt onze Raad, dat de HERE door Zijn Geest en Woord alle wederzijdse kerken tot elkander wil drijven, zodat ze ook op classicaal niveau zullen komen tot de aanvaarding van elkander als Kerken van Christus, die willen leven naar Zijn Woord. Dan zullen ze daarmee, ook elkaars daden en met name de beoordeling van de zuiverheid van de leer der Dienaren des Woords aanvaard hebben, als geschied naar dat Woord, zodat een nieuwe approbatie niet meer noodzakelijk zal zijn.

Daar onze Raad het nodig oordeelt, dat onze gemeenten zo volledig mogelijk meelevend, zal hij ook dit schrijven (zoals hij het ook gedaan heeft met Uw brief) publiceren in ons kontaktblad.

Met heilbede en christelijke groet,

De praeses:
w.g. v. d. Brink.
De scriba:
w.g. W. Pouwelse.

Moge de gelovige en dus biddende belangstelling voor wat in Eindhoven begon blijven voortbestaan.

C. V.

INGEZONDEN

Ondergetekenden hebben het plan opgevat een literair-politiek maandblad op Gereformeerde grondslag op te richten.

De noodzaak hiervan mag uit het volgende blijken:

Jonge dichters en schrijvers op politiek- en literair gebied hebben weinig gelegenheid tot publicatie. Deze willen wij nu scheppen door ons tijdschrift te laten verschijnen.

Daar voor twee afzonderlijke bladen geen ruimte zal bestaan, zijn wij tot genoemde combinatie gekomen.

Wij zijn dankbaar voor de voorlichting die het „Gereformeerd Gezinsblad”, „Ons Politeuma” en „Jeugd en Politiek” ons geven. Wat wij echter beogen is een blad waarin jongeren zich kunnen bezinnen op de literaire stromingen en de politieke ontwikkeling van onze tijd.

Daar wij overstroomd worden door niet-christelijke bladen die hetzelfde doel nastreven, menen wij als tegenwicht een positief geluid te moeten laten horen. Daarom willen wij Gereformeerd, dat is naar Gods Woord, schrijven.

Het doel van dit „ingezonden” is te peilen of er belangstelling voor ons streven bestaat.

Wij zouden het daarom bijzonder op prijs stellen als een ieder die iets voor onze opzet voelt ons wil steunen. Hetzij door zich als medewerker op te geven, hetzij door zich te abonneren, hetzij door op andere wijze instemming te betuigen.

Gaarne bericht aan onderstaand adres.

S. M. Lamberts,
Haringstraat 29,
Scheveningen.

A. Kamsteeg,
S. M. Lamberts.

KERKNIEUWS

Beroepen te Rouveen (bij accl.) K. B. Holwerda te Zalk; te Goes en Middelstum: D. Berghuis te Grootegast-Gerkesklooster-Stroobos.

Aangenomen naar de Canadian Reformed Church van Smithville (Ont.): H. Scholten te Orangeville (Ont.).

Afscheid ds J. Bomhof: zondag 15 december nam ds J. Bomhof wegens vertrek naar Harlingen, afscheid van zijn beide gemeenten Marknesse en Nagele, met een preek over Openbaring 22 : 20.

Ds J. W. Smitt. Maandagavond 9 december vierde de gemeente in een speciale bijeenkomst het 25-jarig ambtsjubileum van haar predikant Ds. J. W. Smitt. Zondag 15 december j.l. heeft Ds Smitt in de middagdienst bij deze mijlpaal stilgestaan.

Ds J. Faber. Maandagavond 9 december nam Ds J. Faber afscheid van de kerk van Hillegersberg-Straatweg, die hij vijf jaar als consulent heeft gediend. Op allerlei wijze werd de dank vertolkt voor de in deze periode verrichte pastorale arbeid.

Ds A. Kooy. Zondag 1 december j.l. nam Ds A. Kooy afscheid van zijn gemeente in Oldenzaal met een predikatie over Rom. 16 : 25-27. De avond tevoren was een afscheidsavond gehouden, waar o.a. in de vorm van enkele fraaie cadeaux de dankbaarheid van de gemeente voor het werk, dat Ds Kooy vier jaar lang in haar midden deed, tot uitdrukking werd gebracht.

Op zondag 15 december j.l. verbond Ds Kooy zich aan zijn nieuwe gemeente in Emmen. 's Morgens werd hij aldaar bevestigd door Prof. C. Veenhof, die preekte over Matth. 4 : 23, terwijl Ds Kooy 's middags een intrepredikatie hield over Numeri 20 : 2-13. Afgevaardigden van B. en W. en van de classis waren aanwezig. Wegens de grote opkomst werden deze beide kerkdiensten niet gehouden in het eigen kerkgebouw maar in de aula van het Christelijk Lyceum.

Ds M. Brandes hoopt op 5 januari a.s. afscheid te nemen van Daarlerveen om vervolgens op 19 januari intrede te doen in Meppel na bevestiging door Ds M. K. Drost te Mariënborg.

's **Hertogenbosch.** Precies een jaar na de opening van het nieuwe kerkgebouw, op 11 december j.l., nam de gemeente alhier het nieuwe kerkorgel in gebruik. Ds W. Vreugdenhil hield bij deze gelegenheid een toespraak over de functie van het orgel in de eredienst. Voorts werd een afwisselend programma van orgelspel (door Arie Vreugdenhil) en zang afgewerkt. Het orgel, dat twee manualen en pedaal omvat, telt 673 pijpen en is gebouwd door de fa. Reil te Heerde.

Ds J. W. Beekman. Zondag 8 december j.l. nam Ds Beekman wegens vertrek naar Hillegersberg-Straatweg afscheid van de kerk van Arum met een preek over Joh. 17 : 15.

De Classis Hoozevee van de Gereformeerde Kerken in Nederland d.d. 12 december 1963 verleende aan de Eerwaarde Heer A. Duits, Spoel 42 te Emmercompascuum, gelegenheid gedurende één jaar (bij verlenging), te weten van 10 januari 1964-9 januari 1965 in de Gereformeerde Kerken te propuneren, teneinde opnieuw naar het ambt van Dienaar des Woords te staan.

Bevestiging ds J. Bomhof. Op nieuwjaarsmorgen mocht ds J. Hettinga als zijn opvolger in Harlingen bevestigen ds J. Bomhof. De bevestiging bediende daartoe het Woord Gods uit 2 Tim. 2 : 1 en 2, en wees speciaal op het ambtsmandaat en de ambtszegen. In dezelfde dienst deed ds J. Bomhof zijn intrede en had daarvoor als tekst gekozen 2 Tim. 2 : 19: Christus Jezus geeft bij testamentaire beschikking van Paulus Zijn medearbeiders het parool: Bouw de kerk! (1. het fundament waarop, 2. de bemoediging waarmee en 3. de norm waarnaar zij moeten bouwen.)

G.M.V.-Klankbeeldavond, 22 januari. Op de avond, voorafgaande aan de jaarlijkse verbondsdag van het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond, welke dit jaar op 23 januari te Zwolle wordt gehouden, organiseert de afdeling Zwolle en Omstreken van het Gereformeerd Maatschappelijk Verbond een zogenaamde: **Klankbeeldavond.** Op de bijeenkomst, welke D.V. om 8 uur aanvangt in de grote zaal van Gebouw „SUISSE”, Blijmarkt, Zwolle, is iedereen die sympathiseert met het G.M.V. hartelijk welkom. Voor bezoekers die van verre komen, van buiten Zwolle kan voor logies gezorgd worden. Zij gelieve hierom, liefst vóór 18 januari a.s. te melden bij de heer D. Mak, Woonark „Vecht-

lust”, Weteringkade Zwolle.
Het gevarieerde programma vermeldt onder andere:
Kleurenfilm Koninklijk bezoek aan Zwolle
Een verrassing uit Urk
Overijsselsche klederdrachten en dialect
Aandacht voor moderne Gieldelieden.
De programma's, welke tevens als toegangsbewijs gelden, zijn tegen betaling van f 0,75 des avonds aan de zaal verkrijgbaar.

ADRESSEN:

Ruinerwold-Koekange: K. Westert, Havelterweg 33, Ruinerwold; **Vroomshoop:** H. Hulleman, Margrietstraat 29, Vroomshoop; **Curaçao:** J. C. van Dam, St. Michielweg 29, Julianadorp, Curaçao (N.A.); **Dordrecht,** diaconie: C. Hordijk, Giessenstraat 16, Dordrecht; **Hengelo,** diaconie: F. Westerman, Poolsterstraat 24, Hengelo (O.); **Ds. H. H. v. d. Linden:** per 1 januari '64: 15e laan 48, Boston Bellville, Kaapstad, Zuid-Afrika; **Ds D. de Jong,** 12 Stavely Crescent, Brampton, Ontario, Canada; **Ds J. Geertsema,** Pastorieweg 21, Kantens, tel. 05955-272; **Ds J. Bomhof,** Midlumerweg 39, Harlingen, tel. 05178-2874; **Ds A. Koers** te Nijverdal verhuisde naar Geraniumstraat 33 aldaar.

NAAR EEN EIGEN TEHUIS

Hoe zal ik U ontvangen?

Een vraag, welke de afgelopen weken vele malen zingende is gesteld. Heeft men ook het antwoord hierop gevonden? Of is men niet verder gekomen dan alleen maar het zingen ervan? Of is er dan wel een concreet antwoord op te geven?

Jezus Zelf geeft het antwoord.
Sla Uw bijbel op en lees wat er staat in Lukas 9 : 46-50. Daar zegt de Heiland: „Die dit kind ontvangt in Mijn naam, die ontvangt Mij”.
Is dit niet concreet genoeg? Blader dan nog even terug en lees Mattheüs 25 vanaf vers 31.
Verstaat gij wat gij leest?

Dan kunt gij meezingen met zovele kinderen:

Ontferm, ontferm U, Heer,
toon ons Uw mededogen!
Op U steunt onze hoop,
o God van ons vertrouwen!
Zij worden nooit beschaamd,
die op Uw goedheid bouwen.

Hoe zal ik U ontvangen?
Door de ander in Mijn naam te ontvangen!

Wat anderen deden.

We doen een greep.
Ter stimulering: „Ik wilde f 100,— overmaken, maar toen ik bemerkte dat ik, bij aftrek van dit bedrag van mijn inkomen, hiermee f 48,— belastingvoordeel zou hebben dacht ik: laat me dan maar f 148,— gireren. Maar als ik f 148,— van mijn inkomen aftrek bereken ik f 93,— belastingvoordeel, dus kan ik net zo goed f 193,— gireren, of, om het rond te maken f 200,—. En als ik f 200,— kan aftrekken...., maar nee, nu ging het verder niet meer op” We geven dit gaarne door.

Een ander schrijft: „Hierbij een geldstorting (f 1.000,—). Gods zegen toegewenst met Uw werk.”

Een Hoofdbrandwacht stuurt f 75,—, in verband met zijn afscheid van de brandweer. Een oude bekende, die we in de rij weer gaarne welkom heten. „Sangh en Spel” te Zwolle heeft weer een uitvoering gegeven. De sangh en spellen maakten na afloop f 300,— over voor het tehuis. Elders heeft men gedineerd en al etende f 22,15 gecollecteerd. Dan is er ook Joop, die van de verdiende verkoop van Gereformeerde Dagkalenders f 5,—, overmaakte. Joop, heel hartelijk bedankt.

„Van iemand die onbekend wenst te blijven” werd f 140,— ontvangen. Een verkoopavond te Axel bracht f 360,— op. Ouderavond Gereformeerde Schoolvereniging Hoozevee f 68,70. Van de Gereformeerde Jeugdvereniging O.D.S. te Blokzijl f 38,—. „Een betaald advies” f 25,—. Gecombineerde vergadering van mannen- en vrouwenvereniging te Zaltbommel f 33,30. Verder... we zouden nog meer kunnen noemen, doch voor ditmaal moeten we het hierbij laten.

We eindigen met wederkerig Gods zegen toe te wensen in het nieuw-begonnen jaar. Laat ons er naarstig naar streven, dat zij spoedig een eigen plaats zullen verkrijgen en door ons allen ontvangen worden in Zijn naam.

Verantwoording:

Ontvangen over de laatste veertien dagen (tot 30 december)

van kerken	f 3.213,52
van particulieren	„ 2.807,20
Totaal:	f 6.020,72

Collecten en giften ontvangen wij gaarne op postrekening nr. 52325 t.n.v. Stichting Gereformeerde Kinderbescherming, Beatrixlaan 37, Ede.

CORRIGENDUM

Door vertraging der postbestellingen voor de Kerstdagen kwamen de drukproeven voor het vorige nummer te laat ter drukkerij. Ten gevolge daarvan bleven in enkele artikelen een aantal fouten staan. Een paar ernstige worden hier gecorrigeerd.

Men leze op pagina 292 1e kolom regel 25 van boven: Een nieuwe schaal i.p.v. Een nieuwe school. In dezelfde kolom voege men in regel 27 van onderen de hier vetgedrukte woorden: doet kennen, om uw Kerk te ontdekken, **opdat ik u volgen kan in vrouwen** en... De titel van het boekje van Tran Tuyen is: Ik koos Jezus Christus.

Op pagina 295, tweede kolom, leze men regel 19 aldus: tocht ook moge gaan. Wie dat **beneden zijn waardigheid vindt, zal zijn energie aan zijn tuintje besteden**; de rest.... De hier vetgedrukte woorden zijn daar weggefallen.

Rectificatie

Met dank aan God en grote vreugde geven wij U kennis van de geboorte van onze dochter en zusje

MARJAN ELISABETH

E. THEODORIE
T. T. THEODORIE-JANSMA
Henk
Hans
Peter

Groningen, 11 december 1963
Haydnlaan 139

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

★

Periodieken
Boekwerken
Handelsdrukkerij

Gelet op het aantal nieuwe abonnees die zich de laatste tijd óf uit eigen beweging óf door bemiddeling van onze medewerkers melden blijkt, dat „Opbouw” in een behoefte voorziet. Het aantal abonnees kan echter nog groter worden, want telkens weer blijkt, dat „Opbouw” nog onvoldoende bekend is. Wilt U medewerkers „Opbouw” meer bekendheid te geven en daardoor het aantal abonnees te vergroten? Wanneer al onze abonnees nu eens trachten één nieuwe abonné aan te brengen... Zie eens in Uw omgeving of in Uw kring van kennissen rond. Dat moet toch mogelijk zijn. Wij willen U daarbij gaarne helpen, door het zenden van proefnummers aan door U op te geven adressen. Mogen wij op Uw medewerking rekenen? Gaarne bericht aan het adres van de secretaris en penningmeester van de Gereformeerde Persvereniging „Opbouw”

Van Lynden van Sandenburglaan 16 te Utrecht.